

آموزش و ترویج

● دکتر حسین شعبانعلی فمی
استادیار دانشگاه تهران
● مسعود رضائی - فرحناز رستمی
دانشجویان کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه تهران

پژوهشگاه علوم، فناوری و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

راهبردهای بهسامانی نظام ترویج در آسیا

قسمت دوم

در هر یک از کشورهای مختلف آسیایی با توجه به شرایط ویژه‌اش راهبردهایی برای به‌سامانی نظام ترویج کشاورزی اتخاذ گردیده است که در زیر به اختصار برنامه‌های هر کشور مورد توجه قرار می‌گیرد.

بنگلادش:

در بنگلادش بخش کشاورزی ۷۰ درصد نیروی کار کشور و ۲۳ درصد از تولید ناخالص داخلی را به خود اختصاص داده است. در طول سالهای گذشته سازمان ترویج کشاورزی (Department of Agricultural Extension) رهیافت‌های متعددی را بکار گرفته که اکثراً موفق نبوده و دارای نقاط ضعف زیادی بوده‌اند. از سال ۱۹۷۸ رهیافت آموزش و دیدار در کشور به کار گرفته شد، ولی به دلیل فقدان پیوندهای ارتباطی مناسب ناسازگاری با جامعه کشاورزی نتوانست انتظارات موردنظر را تأمین نماید.

در حال حاضر هدف و مأموریت اساسی سازمان ترویج کشاورزی این کشور فراهم ساختن خدمات ترویجی کارآمد، اثربخش و مبتنی بر نیاز برای همه گروه‌ها و طبقات کشاورزان است تا بتوانند از منابع خود جهت توسعه اقتصادی، اجتماعی و همچنین کشاورزی پایدار استفاده نمایند. دولت بنگلادش در سال ۱۹۹۶ سیاست جدیدی برای ترویج کشاورزی این کشور اتخاذ نمود که در آن تأکید ویژه‌ای بر خوداتکایی کشور در تولید مواد غذایی موردنیاز، تضمین رشد کشاورزی پایدار، افزایش عملکرد برنج در هکتار، بهبود کیفیت بنور، کاهش فرسایش و صدمات زیست محیطی، افزایش تولید فرآورده‌های دامی و آبرزی پروری و افزایش منابع جنگلی گردید.

به موجب این سیاست دولت برای به‌سامانی نظام ترویج کشاورزی به این راهکارها توجه خاصی می‌نماید: تمرکززدایی، ترویج مبتنی بر تقاضا، تحت پوشش قرار دادن همه گروه‌های کشاورزان، تقویت پیوند ترویج و تحقیق، آموزش قبل و ضمن خدمت کارکنان ترویج، هماهنگی فعالیت‌های ترویجی و ایجاد محیط حمایتی از برنامه‌های ترویج کشاورزی در کنار سازمان ترویج کشاورزی، تعدادی از سازمان‌های دولتی و غیردولتی دیگر نیز هستند که به فعالیت‌های ترویجی می‌پردازند. این سازمان‌ها برای ارائه خدمات ترویجی از روش‌هایی مانند روز مزرعه، آموزش گروهی کشاورزان، مدرسه مزرعه‌ای کشاورزان و آموزش از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی بیشتر استفاده می‌کنند.

سازمان ترویج کشاورزی بنگلادش به منظور دستیابی به اهداف زیر در سال ۲۰۰۶ اقدام به بازنگری رهیافت ترویج کشاورزی خود نموده است:

افزایش بهره‌وری کشاورزی، فراهم ساختن خدمات ترویجی برای فقرا، تقویت همکاری و پیوند ترویج با تشکل‌های محلی و بهبود شاخص‌های سنجش عملکرد برنامه‌های ترویج کشاورزی (Rahman, 2003; Habibur).

هندوستان:

ترویج کشاورزی در هندوستان نقش مهمی در تحقق خوداتکایی در زمینه مواد غذایی ایفا کرده است. اصولاً نظام ترویج کشاورزی هندوستان غیرمتمرکز و چندگانه است و توسط سازمان‌ها و نهادهای دولتی، غیردولتی و مردمی متعددی به اجرا درمی‌آید. در طول چند دهه گذشته خدمات ترویج کشاورزی تحت برنامه‌های گوناگون و متنوعی ارائه گردیده است. در دهه اخیر نیز سازمان‌های غیردولتی و بخش ترویج خصوصی نیز فعالیت‌های قابل توجهی را در این زمینه انجام داده‌اند که نتیجه همه این تلاش‌ها افزایش تولیدات کشاورزی از ۵۰ میلیون تن در دهه ۱۹۵۰ به حدود ۲۰۵ میلیون تن در سال ۲۰۰۰ بوده است.

علی‌رغم این تلاش‌ها و دستیابی به موفقیت‌ها، یک بررسی حاکی از آن است که تنها ۳۰ درصد از فناوری‌های کشاورزی توسط کشاورزان مورد پذیرش قرار گرفته است (Desai Reddy, 1989).

از دلایل اساسی این امر نامناسب بودن این فناوری‌ها تشخیص داده شد که برای رفع آن مراکز تحقیقاتی اقدامات اصلاحی خود را از سال ۱۹۹۵ آغاز نمودند. همزمان با اصطلاحات در نظام تولید فناوری یا مراکز تحقیقات کشاورزی، نظام ترویج کشاورزی این کشور نیز به منظور بهبود فرآیند انتقال فناوری و آموزش کشاورزان اقدام به ایجاد تحولاتی در درون خود نموده است.

به منظور بهبود و ارتقاء نظام ترویج کشاورزی هندوستان محورهای زیر اکیداً مورد توجه است:

تمرکز فعالیت‌های ترویجی در زمینه بازاریابی محصولات کشاورزی (ترویج بازاریابی)، توانمندسازی کشاورزان زن، تسهیل فرآیند تشکیل گروه‌های کشاورزان فقیر، گسترش نقش ترویج خصوصی، توجه برنامه‌های ترویج به ارتقاء پایداری نظام‌های بهره‌بردار و بهبود محیط زیست.

بهبود تحقیقات ترویجی در زمینه‌هایی چون نظام‌های بهره‌بردار، هزینه اثربخشی روش‌های ترویجی و پاسخگویی نظام ترویج، گسترش پیوند بین سازمان‌های تحقیقات و ترویج کشاورزی از طریق ایجاد یک شبکه ملی تولید و انتقال فناوری کشاورزی، تأکید بر نظارت و ارزشیابی و مستندسازی دانش بومی (Patil, 2003; Narayan Gowda, 2003; Ramrao).

اندونزی:

نظام ترویج کشاورزی اندونزی سابقه‌ای ۹۳ ساله در این کشور دارد که در تحلیل آن دوره‌های گوناگونی از جمله دوره استعماری (۱۹۴۷-۱۸۱۷)، دوره استقلال (۱۹۹۹-۱۹۴۵) و دوره انتقال (از سال ۱۹۹۹ به بعد) مورد توجه قرار می‌گیرد.

در هر یک از ادوار نامبرده ترویج کشاورزی این کشور با چالش‌های خاصی روبرو بوده است. در آخرین دوره که از آن به عنوان دوره انتقال یا دوره تمرکززدایی نام برده می‌شود، نظام ترویج دچار تحولاتی شده است. تجربه سالها

در کشور نپال کشاورزی نقش مهمی در اقتصاد ملی ایفا می‌کند به طوریکه ۷۰ درصد جمعیت این کشور برای امرار معاش خود به این بخش وابسته هستند. بنابراین نظام ترویج از جایگاه خاصی در توسعه کشاورزی و بهبود وضعیت معیشتی کشاورزان برخوردار است.

تلاش ترویج در قالب یک نظام متمرکز در این کشور که از چند صد جزیره پراکنده کوچک و بزرگ تشکیل شده حاکی از آن است که تمرکززدایی باید بطور جدی مورد توجه قرار گیرد (Jamil, 2003 Hatta).

لائوس:

بیش از ۸۰ درصد از مردم این کشور به کشاورزی اشتغال دارند. از آنجائیکه این جمعیت در روستاهای دورافتاده و پراکنده ساکن هستند، ارائه خدمات ترویجی با دشواریها و مشکلاتی روبرو است. اداره خدمات ترویج کشاورزی لائوس بر فعالیت‌هایی نظیر کار میدانی و تماس با کشاورزان، آموزش در مزرعه، انتشار نشریات ترویجی تأکید دارد. بهر حال به منظور ارتقاء و بهبود نظام ترویج کشاورزی این کشور اقدامات زیر در دستور کار دولت قرار دارد: توجه ویژه به ترویج کشاورزی در تدوین راهبردهای توسعه ملی، آموزش و بکارگیری نیروی انسانی ماهر و کارآمد و ارزشیابی برنامه‌های ترویج کشاورزی به منظور اصلاح و پیگیری (Douangtavilay, 2003).

مغولستان:

مرکز ملی ترویج کشاورزی مغولستان در سال ۱۹۹۶ زیر نظر وزارت غذا و کشاورزی این کشور تأسیس شد. اهداف اساسی این مرکز عبارتند از:

۱. ارائه توصیه‌های ترویجی و فنی به کشاورزان و دامداران به منظور ارتقاء بهره‌وری نظام‌های تولیدی آنها
۲. فراهم ساختن اطلاعات فنی جدید و منظم برای تولیدکنندگان
این مرکز که در اولان باتور قرار دارد، تنها دارای ۱۰ نفر کارمند می‌باشد. حدود ۵۰ نفر محقق کشاورزی نیز به صورت پاره‌وقت با این مرکز همکاری می‌کنند. در سطح هر استان نیز یک مروج رسمی و ۶-۷ نفر مشاور کشاورزی پاره‌وقت وجود دارد. هرچند نظام ترویج کشاورزی در مغولستان بسیار جوان است ولی برای بهبود عملکرد و سطح پوشش خدمات خود این مسائل را مورد نظر قرار می‌دهد:

آموزش نیروی انسانی کافی برای پذیرش مسئولیت مروجی، یافتن روش‌های ترویجی مناسب آموزش کشاورزان پراکنده در نقاط دور دست و یافت رهیافت مناسب آموزش دامداران عشایر کشور که با گله‌های خود در کوهها به سر برده و سکونتگاه خویش را هر از گاهی تغییر می‌دهند (Jamtsaa, 2003).

نیپال:

در کشور نیپال کشاورزی نقش مهمی در اقتصاد ملی ایفا می‌کند به طوریکه ۷۰ درصد جمعیت این کشور برای امرار معاش خود به این بخش وابسته هستند. بنابر این نظام ترویج از جایگاه خاصی در توسعه کشاورزی و بهبود وضعیت معیشتی کشاورزان برخوردار است. در گذشته رهیافت‌های گوناگونی مانند آموزش و دیدار (VT)، توسعه روستایی یکپارچه (IRD) و ترویج و تحقیق نظام‌های مزرعه‌ای (FSRE) در نظام ترویج کشاورزی نیپال به کار گرفته شده است. در سال‌های اخیر نیز رهیافت مدارس مزرعه‌ای کشاورزان (FFSS) مورد توجه قرار گرفته است.

به طور کلی نظام ترویج این کشور با مشکلاتی مانند دسترسی نامناسب به زیرساخت‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی، کمبود متخصصان ترویجی شایسته و کارآمد، مشارکت پایین بخش خصوصی و سازمان‌های غیردولتی در ترویج، عدم فراهم‌سازی نهاده‌های کشاورزی هم‌زمان با آموزش‌های ترویجی و پایین بودن توان کارشناسی نظام برای بهره‌گیری از رهیافت‌های مشارکتی و توانمندسازی گروه‌های آسیب‌پذیر مواجه است. نظام ترویج تلاش می‌کند تا از طریق تمرکززدایی، تکررزدایی، بهبود پیوند و هماهنگی بین سازمان‌های مسئول، تقویت گروه‌های کشاورزان، تشویق ترویج بازاریابی و تعریف مجدد نقش ترویج بر این مشکلات غلبه کند (Chandrs Sharma, 2003).

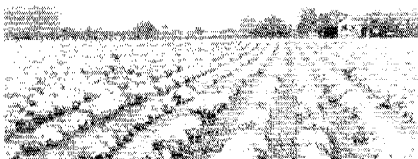
پاکستان:

فعالیت ترویج کشاورزی در پاکستان از سال ۱۹۰۲ آغاز شده است و در طی این سالها رهیافت‌های گوناگونی را به کار گرفته است. نظام ترویج کشاورزی پاکستان با مشکلات خاصی روبرو است که از جمله می‌توان به سازوکار ضعیف برنامه‌ریزی در سطح ملی، مشارکت پایین کشاورزان خرده‌پا در برنامه‌های ترویج، پایین بودن حقوق مروجان، محدود بودن منابع برای برگزاری دوره‌های آموزش ضمن خدمت، استفاده محدود از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و ارزشیابی، نظارت و پیگیری ضعیف برنامه‌های ترویجی اشاره کرد. مشکل دیگر کشور استفاده از مدل‌های نظری ترویج غیربومی است که با شرایط محلی مختلف سازگاری ندارند.

بررسیها حاکی از پایین بودن کارایی ترویج کشاورزی در این کشور است. به منظور ارتقاء نظام ترویج کشاورزی در این کشور به چند موضوع مهم توجه می‌شود که عبارتند از: بهبود پیوند بین دانشگاه‌های کشاورزی، ترویج کشاورزی، تحقیقات کشاورزی و جوامع کشاورزی، تدوین سیاست ملی ترویج و ایجاد یک سازمان ترویج کشاورزی ملی که همه فعالیت‌های ترویجی را هماهنگ و مدیریت نماید (Ahmad and Ali, 2003).

یکی از پروژه‌های موفق توسعه روستایی پاکستان برنامه ملی حمایت روستایی (National Rural Support Program) است که بخشی از فعالیت‌های خود را معطوف به ارائه خدمات ترویج مشارکتی نموده است. در قالب رهیافت ترویج مشارکتی تأکید بر ایجاد جریان اطلاعات از طریق پیوندهای کشاورز - کشاورز، کشاورز - مراکز تحقیقاتی - کشاورز، کشاورز - بازار - کشاورز و ادارات دولتی کشاورزی - کشاورز است (Tahir Wagar, 2003).

نظام ترویج کشاورزی پاکستان در طول سالها به تجربیات ارزنده‌ای دست یافته که می‌تواند برای سایر کشورها نیز مفید باشد. برخی از مهمترین این تجربیات عبارتند از:

تایلند یک کشور عمدتاً کشاورزی است تا جایی که به آن آشپزخانه جهان اطلاق می‌شود. با توجه به جایگاه ویژه کشاورزی در اقتصاد ملی این کشور، ترویج کشاورزی نهادی است که شدیداً مورد توجه دولت تایلند است.

از آنجائیکه روند تحولات اقتصادی، اجتماعی شتاب زیادی گرفته و نیاز به بخش کشاورزی به شدت رو به افزایش است، در نظام ترویج باید به لحاظ ساختاری و کارکردی تغییرات اساسی صورت گیرد تا بتواند پاسخگوی نیازها و چالش‌های نوظهور باشد.

۱. سیاست‌ها و برنامه‌های ترویجی باید تقاضامحور بوده و دارای اهداف قابل دستیابی باشند. برای اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های ترویجی نیاز به تعهد سازمانی کارکنان ترویج است و حتماً برنامه‌ها باید در قالب طرح‌های کوتاه مدت، میان مدت و بلند مدت تعریف شوند.
۲. تمرکززدایی تصمیم‌گیری در نظام ترویج از طریق واگذاری اختیار و قدرت اداری و مالی به سطوح اداری محلی و منطقه‌ای در قالب طرح انتقال و واگذاری اختیار (Devolution Plan).
۳. بهتر است فرآیند برنامه‌ریزی ترویجی از آن اعطافی برخوردار باشد که هر بخش و دهستان بتواند برنامه‌های موردنیاز خود را طراحی و اجرا کند.
۴. همزمان با واگذاری اختیار به سطوح پایین‌تر، باید چگونگی حفظ اقتدار دولت برای هماهنگ کردن انواع سازمان‌های دخیل در فعالیتهای ترویجی که پیوند عمودی و افقی دارند به خوبی تعریف شود.
۵. برقراری پیوند بین مؤسسات و سازمان‌های رسمی تحقیق، ترویج و آموزش کشاورزی با نهادها و تشکل‌های محلی برای طراحی و اجرای برنامه‌های مشترک و اختیار بیشتر به آنها برای طراحی و اجرای برنامه‌های موردنیاز
۶. تهیه و تدوین برنامه جامع توسعه منابع انسانی کوتاه و بلند مدت که در آن برنامه‌های آموزشی قبل و ضمن خدمت به خوبی تعریف شوند و در برنامه تأکید خاصی بر بهبود توانمندی‌های مروجان زن شود.
۷. تخصیص منابع بیشتر برای تقویت بخش‌های نظارت، ارزشیابی و اطلاعات مدیریتی در نظام توسعه کشاورزی
۸. استفاده روزافزون از فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی در نظام ترویجی با در نظر گرفتن منابع انسانی، سازمانی و مالی لازم
۹. تقویت بیشتر پیوند و همکاری دانشگاه‌های کشاورزی با برنامه‌های توسعه کشاورزی کشور از طریق برپایی نمایشگاه‌ها، ایجاد مزارع تحقیقاتی و فراهم‌سازی امکان بازدید دانشجویان از مزارع کشاورزان (Khan, 2003).

سری لانکا:

سری لانکا در سال ۱۹۸۸ برنامه تمرکززدایی و تفویض اختیار و قدرت بیشتر به استانها را به اجرا در آورد. بر این اساس در کنار وزارتخانه‌های اصلی در پایتخت، وزارتخانه‌های استانی ایجاد شدند. به عنوان مثال وزارت کشاورزی استانی از دو اداره کل اصلی کشاورزی و بهداشت و تولیدات دامی تشکیل شده است. در سال ۱۹۸۹ ادارات کل کشاورزی استانها برای تأمین کارکنان موردنیاز خود اقدام به استخدام و بکارگیری مروجان میدانی که به (Grama Seva Niladaries) معروف هستند نمود که نتیجه آن کمبود نیروی میدانی برای انجام مأموریت‌های ترویج و شکاف بیشتر بین مروجان و کشاورزان شد. از سال ۱۹۹۲ بانک جهانی برنامه‌ای را تحت عنوان پروژه ترویج کشاورزی دوم یا SAEP (Project Second Agricultural Extension) را آغاز کرد که شیوه آن مبتنی بر رهیافت‌های مشارکتی بود.

در این پروژه تأکید بر سرشماری و حل مشکلات بود که در آن تمام دستگاه‌های اجرایی در اجرای برنامه‌های ترویج کشاورزی مشارکت می‌کردند، بعد از سالها تجربه مشخص شد که کار مشارکتی و همکاری و تعامل این دستگاه‌ها به صورت نهادینه درنیامده است.

اخیراً سازمان‌های زیادی در این کشور درگیر ارائه خدمات ترویجی هستند. دولت نیز جدیداً به این نتیجه رسیده است که خدمات کشاورزی و دامپروری ضعیف است و نیاز به بهبود دارد. دولت برای حل این مشکل و افزایش کارایی نظام ترویج کشاورزی کشور اقدامات زیر را مدنظر قرار داده است که در سالهای آتی به منصفه ظهور درآورد: تغییر ساختار سازمان‌های موجود ترویج، تأسیس یک سازمان مرکزی برای کنترل و هدایت همه فعالیت‌های سازمان‌های دخیل، توسعه منابع انسانی سازمان‌ها و ادارات ترویج و بکارگیری سازوکار مؤثر نظارت و ارزشیابی (Wadduwage, 2003).

تایلند:

تایلند یک کشور عمدتاً کشاورزی است تا جایی که به آن "آشپزخانه جهان" اطلاق می‌شود. با توجه به جایگاه ویژه کشاورزی در اقتصاد ملی این کشور، ترویج کشاورزی نهادی است که شدیداً مورد توجه دولت تایلند است. در بخش ترویج کشاورزی این کشور علاوه بر دستگاه‌های دولتی، سازمان‌های غیردولتی و بخش خصوصی نیز فعالیت می‌کنند. از چالش‌های اساسی دولت تایلند برای بهبود نظام ترویج کشاورزی این کشور، توجه خاص به ترویج در سیاست‌های کشاورزی، بهبود روش‌های ترویجی و آشناسازی مروجان با فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی است (Taweekul, 2003).

فیلیپین:

نظام ترویج کشاورزی در دوره‌های مختلف حکومتی دچار تحولات زیادی شده است. از سال ۱۹۹۱ تمرکززدایی ترویج کشاورزی مورد توجه قرار گرفت و ارائه خدمات ترویجی به واحدهای دولتی محلی (LGUS) واگذار شد. امروزه مهمترین مسئولیت ترویج بر عهده این واحدها است. در کنار این واحدها، سازمان‌های دیگری مانند مؤسسه تحقیقات برنج فیلیپین، اداره تحقیق و ترویج پس از برداشت و مرکز تحقیقات گاو‌میش فیلیپین نیز در ارائه خدمات ترویج کشاورزی فعالیت می‌کنند. به طور کلی می‌توان سازمان‌های دخیل در برنامه‌های ترویج کشاورزی فیلیپین را به پنج دسته تقسیم کرد:

۱. ادارات وابسته به وزارت کشاورزی
۲. واحدهای دولتی محلی وابسته به اداره کل امور داخله (وزارت کشور)
۳. دانشگاه‌ها و دانشکده‌های ایالتی تحت پوشش کمیسیون آموزش عالی
۴. سازمان‌های غیردولتی
۵. شرکت‌های کشاورزی خصوصی

با توجه به تنوع فراهم‌کنندگان خدمات ترویج کشاورزی دولت در قالب برنامه‌های به نام تکنوگابی (Gabay Techno) تلاش می‌کند تا فعالیت این سازمانها را هماهنگ و بین آنها پیوند ایجاد کند. در واقع نقش اساسی دولت تسهیل‌گری این فرآیند است تا مجموعه تلاش‌های تحقیق و توسعه (RID) در بخش کشاورزی به نحو مؤثری به سوی اهداف توسعه کشاورزی معطوف گردند. مهمترین مشکلات ترویج کشاورزی این کشور عبارتند از: فقدان یک سیاست ملی منسجم برای ترویج کشاورزی، فعالیت‌های بدون هماهنگ و مجزای گزارشگران فوق.

بنابراین مهمترین چالش این کشور برای بهبود نظام ترویج کشاورزی تصویب قانونی برای هماهنگ‌سازی فعالیت‌های پراکنده و دفاع از یک نظام ترویج چندگانه ولی منسجم و هماهنگ است (and Aganon, 2003; Tenorio).

ایران:

کشاورزی یکی از زیربخش‌های مهم اقتصاد ایران است، زیرا که سهم قابل توجهی از تولید ناخالص داخلی، اشتغال و صادرات غیرنفتی کشور متعلق به این بخش است. به علاوه کشاورزی تأمین‌کننده امنیت غذایی و مواد خام و اولیه موردنیاز بسیاری از صنایع می‌باشد. با توجه به این جایگاه ویژه کشاورزی در اقتصاد ملی، نیاز به یک نظام ترویج کشاورزی کارآمد بیش از پیش برای حمایت از جامعه کشاورزی احساس می‌گردد. از آنجائیکه روند تحولات اقتصادی، اجتماعی شتاب زیادی گرفته و نیاز به بخش کشاورزی به شدت رو به افزایش است، در نظام ترویج باید به لحاظ ساختاری و کارکردی تغییرات اساسی صورت گیرد تا بتواند پاسخگوی نیازها و چالش‌های نوظهور باشد. در این راستا راهبردهای متعددی برای به‌سامانی نظام ترویج کشاورزی کشور اتخاذ گردیده است که مهمترین آنها عبارتند از:

اصلاح ساختاری در نظام ترویج کشاورزی و تفویض قدرت و اختیار بیشتر به سطوح محلی و نیروهای مردمی، توسعه شبکه ملی ترویج کشاورزی، بکارگیری فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی در فرآیندهای ترویجی، تأکید بر مشارکت مردمی به ویژه از طریق ایجاد تشکلهای و سازمان‌های محلی، توانمندسازی زنان روستایی، آموزش قبل و ضمن خدمت کارکنان ترویجی، توجه به آموزش فنی و حرفه‌ای کشاورزی برای جوانان روستایی با همکاری سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، حمایت از پیشگامان و فعالان خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، تعریف و عملیاتی کردن نقش ترویج در توسعه کشاورزی پایدار، افزایش مداخله مؤسسات تحقیقاتی و آموزش عالی کشاورزی در ارائه خدمات ترویجی، بهبود نقش مروجان محلی زن یا تسهیلگران زن روستایی در شبکه ملی ترویج، سازماندهی و بسیج فارغ‌التحصیلان کشاورزی در قالب طرح سربازان سازندگی، توجه به رهیافت ترویجی کشاورز به کشاورز از طریق انتخاب و معرفی نمونه‌ها و برگزیدگان کشاورزی و سازماندهی و حمایت از مروجان محلی، بکارگیری این رهیافت‌ها نیازمند یک نظام ترویجی مشارکتی، انعطاف‌پذیر و ارباب رجوع محور است.

به منظور ارتقاء و به‌سامانی نظام ترویج کشاورزی ایران پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- بکارگیری نوآوری‌ها و فناوری‌های جدید در نظام ترویج کشاورزی به ویژه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی
- ایجاد نظام مدیریت اطلاعات و پایگاه داده‌ها و اطلاعات قابل اطمینان برای هر نظام بهره‌بردار به تفکیک
- توجه ویژه به آموزش ضمن خدمت کارکنان ترویج در زمینه‌های جدید
- تأکید بر ایجاد و توسعه تشکلهای، گروه‌ها و سازمان‌های محلی برای ایفای نقش‌های کلیدی در توسعه کشاورزی

- توجه به تکثرگرایی نهادی در ترویج برای مقابله با مشکلات مزمن ترویج عمومی / دولتی
- نگاه خاص بر مدیریت منابع انسانی در ترویج که شامل سازوکارهای جذب، آموزش، بکارگیری و انگیزش می‌شود.

- ایجاد بخش خدمات مشاوره‌ای یا نظام حمایت از تصمیم در ساختار ترویج کشاورزی کشور (Fami, 2003; Shabanali).

پیشنهادات:

بر اساس مقالات کلیدی و کشوری و بحث و تبادل نظر فشرده در طی جلسات کارگاه، پیشنهادات ذیل توسط افراد شرکت‌کننده در سمینار به‌سامانی نظام‌های ترویج کشاورزی ویژه در منطقه آسیا ارائه گردیده است (APO, 2003).

الف - پیشنهاداتی برای کشورهای عضو سازمان بهره‌وری آسیایی:

۱. تدوین سیاست ملی جامع ترویج با مشارکت همه دست‌اندرکاران و با هدف:
- * گسترش حوزه فعالیت‌های فنی ترویج از تأکید بر بهبود تولید به زمینه‌هایی چون بازاریابی، محیط زیست و همزمان‌سازی ارائه نهاده‌ها از جمله ترویج کشاورزی
- * تشویق برنامه‌ریزی ترویجی از پایین به بالا در سطح روستا و ایجاد یک نظام ترویج تقاضا - ران (تقاضا -

سری لانکا در سال ۱۹۸۸
برنامه تمرکززدایی و
تفویض اختیار و قدرت
بیشتر به استانها را به
اجرا در آورد. بر این
اساس در کنار
وزارتخانه‌های اصلی در
پایتخت، وزارتخانه‌های
استانی ایجاد شدند.

محور) و حساس به مسائل جنسیتی

* دخالت نهادها و مؤسسات خصوصی و عمومی از جمله سازمان‌های غیردولتی در برنامه‌ریزی و ارائه خدمات ترویجی با تأکید بر نقش دولت در زمینه‌هایی چون تدوین و تعیین سیاست ملی، هماهنگ‌سازی فعالیتهای کنشگران، کنترل کیفیت، بسیج منابع، توسعه نیروی انسانی، نظارت، ارزشیابی، مستندسازی و ارزیابی تأثیرات برنامه

۲. تشویق و حمایت از ایجاد تشکلهای، سازمان‌های اجتماعی و محلی و گروه‌های مشترک‌المنافع بویژه برای زنان، جوانان و فقرای روستایی و عشایری از طریق ایجاد کمیته‌های ترویجی برنامه‌ریزی و اجرا در سطح محلی

۳. ایجاد سازوکارهای همکاری و پیوند بین سازمان‌های فعال در عرصه توسعه کشاورزی و در درون این سازمانها به منظور تشویق برنامه‌ریزی مشترک نهادهای موجود در نظام دانش و اطلاعات کشاورزی مانند ترویج، تحقیق و آموزش از طریق اقداماتی نظیر ایجاد کمیته‌های ترویجی خصوصی و عمومی و مشارکت کشاورزان خرده‌پا در همه سطوح عملیاتی

۴. ایجاد انجمن‌های تخصصی ترویج کشاورزی در کشورهای فاقد آن به عنوان یک مرجع علمی و به منظور اطمینان از توسعه و بکارگیری برنامه‌ها و سیاست‌های از پایین به بالا، اجرای برنامه‌های آموزشی مبتنی بر نیاز و فراهم‌سازی شرایط مناسب کاری برای کارکنان ترویج و تأمین مالی برنامه‌های آن

۵. تشویق تأمین مالی ترویج نه تنها توسط بخش دولتی بلکه توسط بخش‌های خصوصی، سازمان‌های غیردولتی و تشکلهای مردمی و همچنین همکاری بین بخش خصوصی و دولتی، تفکیک کارکردهای آنها در ارائه خدمات ترویجی و تعیین نهاد مسئول در زمینه بسیج و تخصیص منابع

۶. تهیه یک برنامه جامع مدیریت منابع انسانی با هدف اصلاح آموزش‌های قبل از خدمت و ضمن خدمت کارکنان ترویج از طریق بهبود برنامه آموزشی، روش‌های یاددهی، یادگیری و وسایل و ابزار کمک آموزشی مناسب به منظور قرار دادن نظام ترویج در مسیر تحولات جهانی. همچنین توجه به مسائل سازمانی تشویق و ارتقاء کارکنان ترویج و پرداخت حقوق مروجان و کارکنان ترویج مشابه آنچه که به محققان و معلمان کشاورزی پرداخت می‌گردد.

۷. تأکید بر یافتن روش‌های ترویجی حساس به مسائل جنسیتی، ارباب رجوع محور، مشارکتی و مبتنی بر موقعیت کشورهای مختلف و در درون کشورها و عدم وارد کردن روش‌های ترویجی از سایر نقاط. ضمناً توصیه می‌شود که ترکیبی از روش‌های ترویجی به ویژه آنهاییکه به کاربرد فن آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی تأکید دارند، بکار گرفته شود.

۸. تقویت نظام‌های خدمات‌رسانی ترویجی غیرمتمرکز از طریق شفاف‌سازی نقش کارکنان ترویجی در سطوح مختلف، تشویق برنامه‌ریزی مشارکتی، ظرفیت‌رسانی کارکنان و تضمین تفویض اختیارات مالی و اداری به واحدهای غیرمتمرکز تا بر اساس شرایط منطقه و محل خود به تخصیص منابع پرداخته و برنامه‌های مناسب ترویجی را به اجرا درآورند.

ب - پیشنهاداتی برای سازمان بهره‌وری آسیایی (APO)

۱. برگزاری سمینارها و کارگاه‌های ملی به منظور بررسی و ارتقاء نظام‌های ترویج کشاورزی بر اساس پیشنهادات بعمل آمده در این سمینار

۲. کمک به کشورهای عضو در تهیه مواد کمک آموزشی مبتنی بر نیازها و مشکلات خود، ایجاد نظام آموزش ضمن خدمت کارکنان ترویج برای آشناسازی آنها با برنامه‌ریزی، نظارت، ارزشیابی، اجرا و انتقال اطلاعات

ج - پیشنهاداتی برای سازمان خواروبار جهانی (FAO)

حمایت فنی از کشورهای عضو با همکاری سازمان بهره‌وری آسیایی به منظور:

- ایجاد یک نظام ترویجی چندگانه برای رفع نیازهای کل جامعه روستایی

- طراحی سیاست‌های ترویج کشاورزی و ایجاد تیمی از کارکنان کیفی برای نظارت، ارزشیابی و بررسی تأثیرات برنامه‌های ترویجی و تشویق بکارگیری فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در ترویج کشاورزی

- ایجاد شبکه‌ای از نهادهای ترویج در سطوح منطقه‌ای و محلی به منظور تسهیم دانش و تخصص از طریق رسانه‌های الکترونیکی

سازمان ترویج کشاورزی
بنگلادش به منظور
دستیابی به اهداف زیر در
سال ۲۰۰۶ اقدام به بازنگری
رهیافت ترویج کشاورزی
خود نموده است:
افزایش بهره‌وری
کشاورزی، فراهم ساختن
خدمات ترویجی برای فقرا،
تقویت همکاری و پیوند
ترویج با تشکلهای محلی
و بهبود شاخص‌های
سنجش عملکرد برنامه‌های
ترویج کشاورزی.

Ansar Ali Khan, 2003, Strengthening education-research-extension, linkage for effective agricultural extension services-Experience of Pakistan. Seminar Organized by

APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Asian productivity Organization (APO), 2003. Seminar highlights, Seminar Organized by APO in Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Chandra Sharma, K., 2003, country paper-Nepal, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Davidson A.P., 2003, Integrated multidisciplinary and holistic rural development approach for effective agrivultural extension services, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Douangtavilay, S., 2003, country paper-Lao PDR, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Habibur Rahman, Md., 2003, Country paper-Bangladesh, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Hatta Jamil, M., 2003, country paper-Indonesia, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Jamtsaa, T., 2003, country paper-Mongolia, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Kalim Qamar, K., 2003, Agricultural extension in Asia and the pacific: Time to revisit and reform, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad Pakistan.

Kalim Qamar, K., and Ansar Ali Khan, 2003, Prospective extension methodologies for improving agricultural productivity and rural livelihood, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Munir, A. and Tanvir A., 2003, country paper-Pakistan, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Narayana Gowda, K., 2003, country paper-India, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

NPO-Pakistan, 2003. Productivity movement: looking beyond today, NPO Pakistan.

Ramrao Patil, B., 2003, country paper-India, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Shabanali fami, H., 2003, country paper-Iran, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Sharma, V.P., 2003, Cyber extension: Information and communication technology applications for effective agricultural extension services-challenges, opportunities, issues and strategies. Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Tahir Wagar, M., 2003, Participatory extension-An approach for innovative agricultural development. Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Taweekul, K., 2003, country paper-Thailand, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Tenorio, M.A. and Aganon, T.M., 2003, country paper, Philippines, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

University of Agriculture, Faisalabad (UAF), 2003, Tenth convocation report (March, 16, 2002). UAF, Pakistan. Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.

Wadduwage, P., 2003, country paper-Sri Lanka, Seminar Organized by APO on Enhancement of Extension Systems in Agriculture, University of Faisalabad, Pakistan.